

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

Příloha

k usnesení vlády
ze dne 4. ledna 2010 č. 11

Stanovisko

vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb. (sněmovní tisk č. 988)

Vláda na jednání své schůze dne 4. ledna 2010 projednala a posoudila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb. (sněmovní tisk č. 988), a vyslovila s tímto návrhem **nesouhlas** z dále uvedených důvodů.

1. Vláda považuje shodně s předkladateli návrhu zákona za nutné zvyšovat účinnost protikorupčních opatření a využívat všech možností daných právním řádem v boji proti korupci a korupčnímu prostředí. Navržená právní úprava však vzhledem ke svému znění účinným prostředkem v boji proti korupci a korupčnímu prostředí být nemůže.

2. Cílem předloženého návrhu zákona je novelou znění § 158e trestního řádu zavést institut agenta, kterým může být při vedení trestního řízení pro trestné činy přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku a nepřímého úplatkářství podle § 333 trestního zákoníku mimo příslušníka Policie České republiky i jakákoliv fyzická osoba. Agent by v těchto případech byl oprávněn vybízet jiného ke spáchání trestného činu za předpokladu, že okolnosti zároveň nasvědčují tomu, že pachatel by trestný čin spáchal i tehdy, pokud by agent nebyl použit.

Taková právní úprava postavení agenta v trestním řízení překračuje rámec trestního zákoníku i trestního řádu, neboť pokud by agent měl mít oprávnění vybízet jiného ke spáchání trestného činu, stal by se účastníkem podle § 24 trestního zákoníku v postavení návodce. Podle odstavce 1 písm. b) tohoto ustanovení účastníkem na dokonáném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin. Pokud by agent vybízet jiného ke spáchání trestného činu, dopustil by se trestné činnosti jako návodce za předpokladu, že ovlivňovaná osoba by spáchala alespoň pokus trestného činu, neboť samotné pojetí úmyslu spáchat trestný čin trestné není. Aby nebylo možné považovat postup agenta za takové jednání,

bylo by nutné zakotvit v trestněprávních předpisech takový procesně uplatnitelný důkaz, který by umožnil jednoznačný a nezvratný závěr, že ovlivňovaná osoba v budoucnu trestný čin spáchá, což je prakticky vyloučeno. Samotný pojem „okolnosti nasvědčující tomu, že pachatel by spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit“ je zcela vágní, neboť by se muselo jednat nejméně o přípravu k trestnému činu podle § 20 trestního zákoníku, kdy už jakékoliv vybízení ke spáchání trestného činu ztrácí smysl.

3. Z návrhu zákona vyplývá, že agent by za podmínek stanovených v návrhu zákona mohl fungovat jen jako tzv. agent - provokatér obdobně jako ve slovenské právní úpravě. Za takového agenta - provokatéra je obecně označován agent, který sám aktivně podněcuje nebo navádí jiné osoby k páchání trestné činnosti, iniciuje spáchání trestného činu nebo utvrzuje pachatele v přesvědčení trestný čin spáchat s úmyslem, aby pachatele následně oznámil nebo získal jeho doznání. Dosud jednoznačně zastávaný názor, že provokace v jakékoliv podobě je v trestním právu nepřijatelná, vyplývá zejména z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a z nálezů Ústavního soudu České republiky, podle nichž je nepřijatelné podněcovat pachatele k realizaci toho, co sám nemá v úmyslu konat, tj. nesmí být vyvolán úmysl osoby trestný čin spáchat, ani nesmí být osoba v úmyslu trestný čin spáchat utvrzována. Ústavní soud České republiky konstatoval, že je nepřijatelným porušením Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, pokud se jednání státu stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestné jednání skládá (například provokace či iniciování trestného činu a podobně). Nepřijatelný je proto takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, případně takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání. Za těchto okolností je zřejmé, že pokud by navržená právní úprava byla realizována, byla by nepochybně posouzena Ústavním soudem České republiky, kdy výsledek tohoto posouzení lze předjímat.

4. Platné znění § 158e trestního řádu (použití agenta) vychází z toho, že tímto agentem může být jen příslušník Policie České republiky; z tohoto hlediska je pak upravena jeho činnost jako agenta, povolování jeho činnosti, jeho ochrana a spolupráce s jinými orgány při činnosti agenta. Tak je například možné vytvořit u agenta legendu o jiné osobní existenci nebo zastírat jeho příslušnost k Policii České republiky, orgány veřejné správy jsou povinny poskytnout Policii České republiky potřebnou součinnost a agent může plnit své úkoly i na území jiného státu. Z předloženého návrhu zákona však není zřejmé, zda bude mít agent jako běžná fyzická osoba postavení jako agent policista a zda bude vůbec možné použít institutů uvedených v § 158e trestního řádu i na něho.

Agenti jsou jako příslušníci Policie České republiky speciálně vycvičení policisté schopní žít pod legendou v kriminálním prostředí. V rámci trestního řádu mají poměrně široké pravomoci, kdy například mohou bez zvláštního povolení soudu používat operativně pátrací prostředky a nejsou zatíženi celou řadou povinností platných pro ostatní policisty. Jde o vysoce kvalifikované policisty, kteří jsou spolehliví a kontrolovatelní. Fyzické osoby by jako agenti mohly mít v některých případech lehčí přístup do kriminálního prostředí, nebylo by však možné je reálně řídit, neměly by motivaci postupovat podle pokynů policie, nedisponovaly by pravomocemi police, scházely by jim výcvik pro činnost agenta a nemohly by navíc být beztrestné za činy spáchané ve snaze získat informace pro účely trestního řízení, neboť stát by nemohl svěřit takovým osobám oprávnění státních orgánů bez toho, že by je mohl spolehlivě řídit a kontrolovat jejich činnost.

Korupční prostředí je často spojeno s organizovaným zločinem, kdy nasazení agenta může být spojeno s ohrožením jeho života. Pokud by takovým agentem nebyl policista, nýbrž jakákoliv fyzická osoba bez náležitého výcviku, ochrany a prostředků, je vzhledem k tomu, že o použití agenta rozhoduje soudce vrchního soudu na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství, nepochybně vyloučeno, že by tyto orgány použítí jakékoliv fyzické osoby jako agenta ve skutečnosti připustily.

Předložený návrh zákona v neposlední řadě vůbec neřeší, jaké vlastnosti, způsobilost a kvalifikaci by jakékoliv fyzické osoby jako agenti měly mít a zda půjde o činnost bezplatnou nebo honorovanou. K tomu se uvádí, že v § 73 zákona o Policii České republiky je zakotvena instituce informátora, jímž je fyzická osoba, která poskytuje policii informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyražena její spolupráce s policií, přičemž tomuto informátorovi lze za jeho činnost poskytnout finanční nebo věcnou odměnu.

5. Navržené doplnění § 33 trestního zákoníku (účinná lítost) o trestné činy přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332) a nepřímého úplatkářství (§ 333) vychází z toho, že tyto trestné činy byly obsaženy v § 163 předchozího trestního zákona, v němž byly podmínky pro uplatnění účinné lítosti zakotveny. V novém trestní zákoníku nebyly tyto trestné činy do znění § 33 zahrnuty jednak z důvodu požadavku orgánů činných v trestní řízení, neboť se v praxi neprojevovalo, že by užití institutu účinné lítosti u těchto trestných činů nějakým zásadním způsobem usnadnilo odhalování korupčního jednání a rozkrývání korupčních sítí, a jednak z důvodu negativních vyjádření a připomínek řady zahraničních institucí. Důvodem byla v neposlední řadě také ta skutečnost, že v praxi byl tento institut u uvedených trestných činů využíván zcela sporadicky.